

Кілінська К.
Скутар Т.
Плаксивий Д.

Екологічний туризм на території Чернівецької області: сучасний стан та перспективи функціонування

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

Анотація. У статті розглядаються питання функціонування екологічного туризму в Чернівецькій області. Представлений просторовий аналіз приватних садиб, окреслені питання територіального розміщення приватних садиб, представлена схема формування сучасного кластеру розвитку екологічного туризму.

Ключові слова: екологічний туризм, кластерний аналіз екологічного туризму.

Одним з напрямів сталого розвитку туристичної індустрії, що спрямований на сприяння міжетнічної толерантності та залучення людей до активної участі у вирішенні власних духовних проблем, підтримку працевлаштування безробітних, подолання характерного для України сезонного характеру туристичного продукту є розвиток екологічного туризму (надалі – екотуризм) – різновиду сільського зеленого туризму. Запит на даний туристичний продукт змінив ідею сільського туризму, який перетворюється для сільських мешканців, навіть, не в побічний, а основний вид діяльності. В багатьох країнах екологічний туризм розглядається як один із головних напрямів розвитку національної туристичної галузі, що знаходить відповідне висвітлення в національних концепціях розвитку туризму.

Екологічний туризм на терені області активно почав розвиватися в кінці ХХ століття. Теоретико-методологічні основи екологічного туризму висвітлюються в працях М.В. Багорова, М.П. Крачила, В.С. Преображенського, О.О. Бейдика, О.О. Любіцевої, Ж.І. Бучко, С.В. Дутчак, М.В. Дутчака. Метою даної публікації є аналіз сучасного рекреаційно-туристичного природокористування території Чернівецької області засобами аналізу екотуризму, формування банку даних приватних садиб, створення кластеру екологічного туризму. *Об'єкт дослідження* – кластерний аналіз екологічного туризму в Чернівецькій області. *Предметом дослідження* є конструктивно-географічний аналіз екотуризму в Чернівецькій області.

На території Чернівецького субрегіону Карпатського регіону чітко виокремлюються два туристичні райони: Бессарабсько-Подністерський та Буковинсько-Карпатський. В основу їх виокремлення покладений геопросторово-ландшафтний та рекреаційно-туристичний критерій [3, 4, 7].

1. *Бессарабсько-Подністерський туристичний район* охоплює рівнинні Кіцманський, Заставнівський, Хотинський, Новоселицький, Кельменецький і Сокирянський райони, що розміщуються широкою (30-50-кілометровою) смугою у північній і східній частинах області. Рекреація і туризм виступають вагомою (проте економічно не визначальною) галуззю господарської спеціалізації. Основними напрямками розвитку туризму виступають пізнавально-екскурсійний, історико-культурний, діловий, пляжно-відпочинковий і активний водний туризм [8].

У Бессарабсько-Подністерському районі функціонує 38 приватних садиб. Найбільше їх у кіцманському (15) і Хотинському (15) районах, найменше у Сокирянському районі (1). Основними видами діяльності та відпочинку екотуристів – екскурсії на катерах по Дністерському водосховищу, рибна ловля, купання, верхова їзда, полювання, збір ягід та грибів, екскурсії історичними та пам'ятними місцями краю, катання на квадрациклах. Цінова політика досить сприятлива для пересічної особи. Так вартість помешкання у садибах коливається від 30 до 150 грн./добу.

Для розвитку туристично-рекреаційної сфери продовжують здійснюватись заходи для створення на берегах р. Прут структури відпочинкових зон з пропозиціями різних форм екотуризму в сс. Брусниця, Дубівці, Глиниця, Мамаївці, Киселів (Кіцманський район). Для цього підготовлені інвестиційні пропозиції щодо розбудови туристично-рекреаційної інфраструктури – будівництво санаторно-туристичного комплексу на базі Брусницького родовища бальнеологічних мінеральних вод (земельна ділянка - 3,99 га); будівництво об'єктів екотуризму, дозвілля та відпочинку в урочищі „Стінка” с. Глиниця (земельна ділянка - 18,0 га); будівництво об'єктів туризму, дозвілля та відпочинку в урочищі „Гайдейка” с. Киселів (земельна ділянка - 25,0 га); будівництво об'єктів туризму, дозвілля та відпочинку в лісопарку м. Кіцмань. (земельна ділянка - 5,0 га).

У Новоселицькому районі функціонують дві приватні садиби. Потенціал для розвитку сільського зеленого туризму у районі існує вже сьогодні, оскільки тут функціонує туристичний комплекс „Сонячна долина”. Залишається тільки чекати на проявлену ініціативу мешканців району, оскільки природний й етнокультурний потенціал тут високий.

Хотинський район займає одне з передових місць у Бессарабсько-Подністерському районі за кількістю приватних садиб та їх використанням. Власники садиб у своїй господарській діяльності вміло використовують природно-рекреаційні умови (каньйоноподібна долина р. Дністер) і історико-

культурні ресурси (Хотинська фортеця). Використовуючи сучасні сільськогосподарські технології в районі створюються сади низькорослих фруктових дерев (яблука, груші, сливи). Цей вид діяльності має цікаву історію, оскільки був започаткований ще за часів царської Росії (вказані фрукти експортувалися до царських столів). Така історична довідка приваблює екотуристів.

Розвиток екотуризму у Кельменецькому районі характеризується функціонуванням наступних туристичних об'єктів: база відпочинку зеленого туризму „Джя” в с. Мошанець; „Дім рибалки” в с. Бернове; агрооселя в с. Вороновиця; яхт-клуб в с. Дністрівка. в с. Вороновиця будується туристичний комплекс, в сс. Макарівка та Дністрівка – бази відпочинку. Товариство з обмеженою відповідальністю „ОНДА” розпочало роботи по будівництву відпочинково-оздоровчого комплексу в с. Грушівці. До розвитку матеріально-технічної бази туристичної галузі району залучаються власні кошти підприємницьких структур.

Сумарний потенціал ресурсів Сокирянського району від загальнодержавного показника складає 1,416 %, що є найвищим показником серед районів Чернівецької області. Таке значення сумарного потенціалу ресурсів досягається тим, що район займає перше місце в області за запасами мінеральних ресурсів (на них припадає 26,3 %) і одне з провідних місць за запасами земельних ресурсів (58,2 % в компонентній структурі природно-ресурсного потенціалу). Однак у районі функціонує одна приватна садиба „Чайка на Дністрі”. Тому основним завданням створення сприятливих умов для залучення іноземних і вітчизняних інвестиційних та кредитних коштів у розвиток матеріально-технічної бази туристичної галузі є підтримка розвитку екотуризму, в тому числі власників приватних садіб, створення товариств та громадських організацій, що здійснюють свою діяльність у сфері туризму. Передумовою розвитку вказаного виду туризму є школа майстрів народного мистецтва. Продукція гончарства мешканців району була представлена на міжнародних, обласних та районних виставках-ярмарках: м. Чубинське Бориспільського району, Пирогово Київської області, м. Києві (музей народного мистецтва, музей Івана Гончара), м. Чернівці, м. Радауци (Румунія), с. Рудківці, Новоушицького району Хмельницької області.

2. *Буковинсько-Карпатський туристичний район* охоплює гірські й передгірські Путильський, Вижицький, Сторожинецький, Глибоцький і Герцаївський райони західної частини області [4, 8]. Це основний туристичний район Чернівецької області, де зосереджено близько 65 % її сумарного рекреаційного потенціалу. Галузями спеціалізації району виступають усі види гірського туризму, а також етнічний і пізнавально-екскурсійний туризм. Туристичним „ядром” Буковинських Карпат є Вижицький національний природний парк (Вижицький район).

Сільський зелений туризм є однією з традиційних галузей його рекреаційної спеціалізації. Середня щільність залюднення району порівняно невисока – 67 осіб/км². Загальна кількість сільських населених пунктів становить 34. З них визнаними осередками екотуризму є м. Вижиця, с. Виженка, смт Берегомет, сс. Долішній Шепіт, Вали. Великі перспективи розвитку агрорекреаційного сервісу мають сс. Лопушна і Черешенька, в яких відкрито цілющі джерела сульфатних мінеральних вод, а також сс. Заріччя, Мигове, Вашківці. Господарі гірських агроосель щедро забезпечують своїх гостей екологічно чистими продуктами власного господарства та дарами лісу.

У межах Буковинсько-Карпатського туристичного району функціонує 47 приватних садіб (Путильський район – 22, Вижицький район – 20, Сторожинецький район – 4, Глибоцький район – 1). Основними видами відпочинку та діяльності екотуристів є кінні прогулянки, рибальство, збір грибів і ягід, піші прогулянки в гори, катання на конях, взимку – на санях, відвідування в горах гуцульських садіб, проведення майстер-класів з приготування гуцульських страв. Родзинкою оздоровлення еко туриста у гірській місцевості є бджолотерапія, геліотерапія, аеротерапія, ландшафтотерапія і теренкур.

Вижицький район – етнічно найоднорідніший район Карпатського субрегіону. Серед його населення частка українців становить 98,2 % , інші етноси займають менше 2 % . Тутешні буковинці зберігають старожитні народні традиції, багата фольклорно-етнокультурна спадщина краю в усі часи вражала її дослідників та гостей. На території району знаходиться 6 пам'яток археології, 48 пам'яток історії. До послуг гостей відкрито 18 громадських музеїв та музейних кімнат. Кожен населений пункт Вижицького району може похвалитися своїми співочими традиціями та художніми народними промислами (вишивка, виготовлення килимів, обробка деревини, писанкарство). Народні самодіяльні вокально-інструментальні ансамблі танцю „Смеречина” і „Черемшина”, самодіяльний народний театр „Ватра” при Вижицькому районному будинку культури та фольклорно-етнографічний колектив „Толока” з с. Банілів перетворилися на всесвітньо відомі „візитівки” співучої Буковини [10].

Вижицький район володіє багатьма структурними компонентами рекреаційних ресурсів багатопрофільного літнього і зимового, гірського, спортивного, культурно-пізнавального, лікувально-оздоровчого та зеленого сільського туризму. рекреаційна різноманітність представлена будівництвом туристичного комплексу в с. Долішній Шепіт фірмою „Ренесанс”, в який передбачається вкласти 8,7 млн. грн. У м. Вашківці продовжується будівництво готельного комплексу, проводяться підготовчі роботи до здачі в експлуатацію готелю, сауни та ресторану. Завершується розбудова готельно-ресторанного комплексу „Стіжок” у смт. Берегомет триває будівництво гірськолижного комплексу „Мигове” в с. Мигове. У передгірській частині району, в с. Іспас завершено будівництво готельно-

туристичного комплексу „Едельвейс”, у с. Долішній Шепіт розпочато будівництво будинку відпочинку „СВ-тур”, у с. Лопушна також завершується будівництво туристичної бази. У м. Вижниці будується туристична база. Всі ці чинники повинні стати основою до подальшого розвитку екотуризму.

Сторожинецький район – найбільший за площею район області. Багатство народних традицій, дивовижного кулінарного мистецтва та щирої гостинності людей призвело до того, що с. Банилів-Підгірний став одним з еталонів дослідження і розвитку сільського зеленого туризму у Міжнародному проєкті програми „TASIS” „Екологічна мережа Карпат”. У багатьох агросадибах відпочивають туристи з України, Німеччини, Ізраїлю. У районі започатковано свято „Вихід на полонину”.

На території району функціонує база відпочинку „Аква-плюс”, будуються бази відпочинку в селах Великий-Кучурів та Панка, на землях лісового фонду с. Іжівці будується спортивно-туристичний комплекс „Смарагда”. З передачею озер в довгострокове користування підприємцям, облаштовуються місця відпочинку практично на всіх озерах району. Відкрита база відпочинку в с. Бобівці „Берег любові”. В стадії будівництва перебувають такі об'єкти, як Буденецький парк „Пам'ятка садово-паркового мистецтва” та база відпочинку в селі Банилів-Підгірний. Працюють бази відпочинку в селі Снячів і в селі Череш, де надаються різноманітні туристичні послуги.

Глибоцький район приваблює туристів музеєм-садибою Ольги Кобилянської (с. Димка) та пам'ятником архітектури – Білокриницьким старообрядницьким собором. До послуг екотуристів створені туристичні маршрути „Хотин–Глибока–Біла Криниця”, „Чернівці–Глибока–Біла Криниця”. У районі впроваджується проєкт по зеленому туризму.

На території району є значна кількість річок (Сірет, Дерелуй, Молниця, Невольниця, Коров'я, Котовець, Віча, Малий Сірет, які мають спортивне, оздоровче, лікувальне та естетичне значення.

Глибоцький район багатий на мінеральні води. Тут є виходи гідрокарбонатних, хлоридних, сульфатних, сульфатно-кальцієвих, залізистих, сірководневих і різного іонного складу вод і розсолів. Курортна місцевість с. Валя-Кузьмина розташована на відстані 15 км від м. Чернівців, серед лісистого передгір'я. На березі озера знаходиться пансіонат „Буковина”. На території с. Валя Кузьмина пробурені свердловини, відкрито прісну гідрокарбонатну натрієву воду, яку реалізує колективне підприємство „Валя Кузьмінське”. У районі є родовища неорганічних лікувальних грязей, які знаходяться на окраїні смт. Глибока. Вони є унікальними за своїм хімічним складом і лікувальними властивостями. У рівнинних і передгірних селах розвинуте ставкове рибне господарство. На території Глибоцького району є близько 60 ставків загальною площею понад 0,3 кв. км (0,3 % площі району).

Район відомий своїми пам'ятки археології *трипільської культури* III тис. до н.е., пам'ятками археології *ранньозалізного віку* I і III тис. до н.е., пам'ятками археології *слов'янської та давньоруської культури* (с. Волока, коровія), історичною пам'яткою археології – *городище доскіфського часу* „Турецький вал” (с. Сучевени), та ін.

У Путильському районі зареєстровано 45 об'єктів, які увійшли в сферу розвитку екотуризму. Це 22 садиби, які працюють повним ходом і в любую пору року гостинно чекають на відвідувачів. Туристів, гостей, любителів гір та затишку гостинно приймають Міжнародний туристично-розважальний комплекс „Перевал Німчич”, база відпочинку „Німчич” (с. Підзахаричі), бар-готель „Едем” (с. Тораки), кафе-готелі „Едельвейс”, „Оскар”, „Еліт”, готель-ресторан „Лісова поляна” (смт. Путила). Екотуризмом займаються мешканці сс. Підзахаричів, Тораків, Лустуна, Селятина, Стебні, Гробище, Конятина. Загалом район готовий прийняти до двох тисяч туристів.

Поблизу лісових хвойних масивів, на берегах гірських річок, високо в горах, на сонячних плато є безліч надзвичайно привабливих місць для розташування туристичних баз, відпочинкових комплексів та лижних трас. Лижну трасу з підйомниками та спусками прокладено на туристичній базі „Перевал Німчич” та с. Киселиці. В с. Усть-Путила будується туристичний комплекс з АЗС, у с. Мариничі під туристичний комплекс проводиться реконструкція старого адміністративного будинку, у с. Довгопілля завершується будівництво туристичного комплексу „Імперіал”. В районі ведеться будівництво ще 5-ти об'єктів, які орієнтовані на сферу сільського зеленого туризму.

Загалом зазначимо, екотуризм в Чернівецькій області є проблемним видом рекреаційного природокористування із-за недостатньої забезпеченості сільського регіону області автомобільними дорогами, сервісною та інформаційною структурою (відсутність рекламних щитів та єдиної системи маркування автошляхів до закладів туризму), недосконалою методичною, організаційною, інформаційною та матеріальною підтримкою суб'єктів туристичної діяльності краю з боку держави та органів місцевого самоврядування [2, 3].

Найкращим прийомом подолання вказаних проблем є створення кластеру екотуризму. Передусім цій процедурі 1) оцінкові дослідження придатності регіону (Чернівецької області) для розвитку екотуризму через формування банку даних про природно-рекреаційний потенціал, 2) формування інфраструктурного алгоритму конкретної території, 3) професійна підготовка власників приватних садиб (табл. 1). Всі три етапи об'єднуються у систему „туристичний потенціал – професійні кадри – економічна ефективність – перспектива функціонування екотуристичного природокористування”. Кінцевий (остаточний) етап полягає у документальному затвердженні функціонування кластеру та початку його безпосередньої діяльності.

Таблиця 1.

Передумови формування кластерного функціонування екотуризму

1 крок				
оцінка придатності регіону для розвитку екотуризму				
Природно-рекреаційні ресурси	Історико-культурні ресурси	Інфраструктурні ресурси	Біосоціальні ресурси	
Геологічні	Пам'ятки історії	Ресторани	Поети	
Геоморфологічні	Пам'ятки архітектури	Бари, паби	Художники	
Кліматичні	Пам'ятки культури	Кафе, суп-хауси	Артисти	
Гідрологічні	Белігеративні пам'ятки	Бістро	Народні майстри	
Біота	Пам'ятки паломництва	Готелі	Працівники освіти	
Ландшафтні	Сакральні пам'ятки	Мотелі	Науковці	
природоохоронні		Кемпінги	Визначні особи	
SWOT-аналіз рекреаційно-туристичних ресурсів				
2 крок				
Соціально-економічна характеристика регіону				
Транспортна забезпеченість	Етнічні особливості регіону	Існуюче законодавче право	підтримка владних структур регіону	
			Програми розвитку екотуризму в регіоні	
SWOT-аналіз соціально-економічного стану регіону				
3 крок				
Професійно-кваліфікаційна характеристика підприємця – власника приватної садиби				
Архітектурно-комунальна характеристика садиби	Статеві-вікова структура власника	Професійна освіта/знання іноземних мов	Стаж роботи у приватній садибі	Наявність відзнак (нагород) за сумлінну працю
SWOT - аналіз інженерної та кадрової політики регіону				

Насамкінець зазначимо, що початковий етап створення кластеру в Чернівецькій області добігає свого завершення. Проведені семінари та тренінги для власників сільських садиб, існуючих суб'єктів сільського туризму та для майбутніх підприємців. Налагоджено співпрацю між власниками та Спілкою сприяння розвитку сільського зеленого туризму.

Пріоритетність розвитку сільського зеленого туризму позитивно позначається на підвищенні рівня життя на селі, створенні додаткових робочих місць, збереженню рекреаційних зон, відродженню народних ремесел та традицій, підвищенню загальної культури місцевого населення. Розвиток сільського туризму, як і розвиток будь-якого виду підприємницької діяльності, може стати додатковим прибутком у бюджетах обласного та місцевого рівня і може бути використаний для потреб громадськості.

Після проходження всіх етапів модель кластеру екотуризму у Чернівецькій області матиме наступний вид (рис. 1).

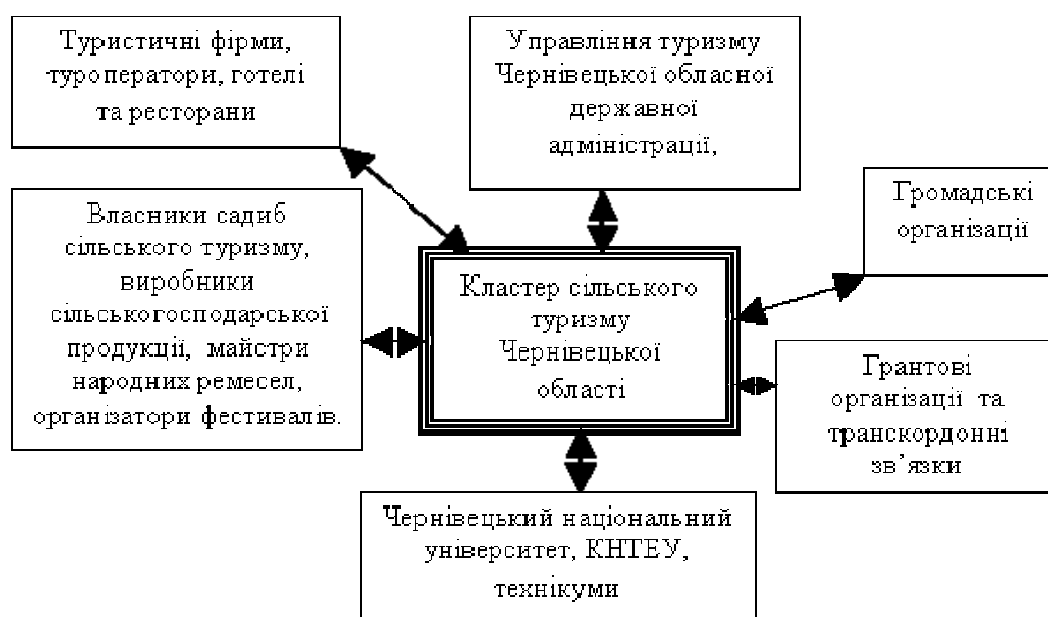

Рис. 1. Кластер екотуризму Чернівецької області

За екологічним туризмом в Чернівецькій області велике майбутнє. Насамперед ця теза відноситься до Заставнівського та Герцаївського (прикордонного) адміністративних районів, де поки що питання створення приватних садиб знаходиться на стадії вивчення. Серед прогресивних районів Чернівецької області, які інтенсивно використовують означений вид діяльності виділяється Вижницький, Путильський, Хотинський і Кіцманський. У Новоселицькому, Сторожинецькому, Глибоцькому і Новоселицькому районах також є всі передумови для будівництва та використання існуючого житлового фонду для створення садиб. У цих районах функціонують рекреаційно-туристичні бази, кемпінги, парки та інші заклади відпочинку та туризму. Однак це не зменшує їх ставлення до розвою приватних екологічних садиб.

Література

1. Гетьман В. І. Екотуризм чи екологічний туризм: теорія і реальність / В. І. Гетьман // Рідна природа. – 2002. – № 3. – С. 24-29.
2. Горішевський П. В. Сільський зелений туризм: організація гостинності на селі / П. В. Горішевський, В.П. Васильєв, Ю.В. Зінько. – Івано-Франківськ: Місто-Н, 2003. – 158 с.
3. Гринів Л. Розвиток рекреаційного підприємництва в Українських Карпатах / Л. Гринів, В. Мацола // Проблеми регіональної політики: 36. наук. праць / Ін-т регіональних досліджень. – Л., 1995. – С. 109-118.
4. Долішній М.І. Підприємництво в Україні: проблеми становлення і перспективи розвитку / М.І. Долішній, М.А. Козоріз, В.П. Мікловда та ін.. – Ужгород: Карпати, 1997. – 363 с.
5. Євдокименко В.К. Регіональна політика розвитку туризму (Методологія формування, механізм реалізації) / В.К. Євдокименко. – Чернівці: Прут, 1996. – 288 с.
6. Євдокименко В.К. Соціальна інфраструктура Карпатського регіону: пошук перспектив розвитку / В.К. Євдокименко, У.Я. Садова, Л.Т. Шевчук. – Чернівці: Прут, 1995. — 80 с.
7. [Електронний ресурс] – Режим доступу :<http://buktour.cv.ua>
8. [Електронний ресурс] – Режим доступу :http://tourlib.net/statti_tourism/
9. [Електронний ресурс] – Режим доступу :<http://www.karpaty.info>
10. [Електронний ресурс] – Режим доступу :http://www.buktour.cv.ua/sub_tour.php?id_categ=5
11. [Електронний ресурс] – Режим доступу :<http://vnrda.org.ua/index.php/vyzhnychchyna-turystychna/estates?limitstart=0>
12. [Електронний ресурс] – Режим доступу :<http://karpaty.nezabarom.ua/ua/Vijnica/lekeche/>
13. [Електронний ресурс] – Режим доступу :<http://gohotels.com.ua/uk/hotel?cid=342932>

Аннотація. К. Килинская, Т. Скутар, Д. Плаксывий. *Экологический туризм на территории Черновицкой области: современное состояние и перспективы функционирования.* В статье рассматриваются вопросы функционирования экологического туризма в Черновицкой области. Представленный пространственный анализ частных усадеб, рассмотрены вопросы территориального их распространения, представлена схема формирования современного кластера развития экологического туризма.

Ключевые слова: экологический туризм, кластерный анализ экологического туризма.

Abstract. K. Kilinska, T. Skutar, D. Plaksyvyi. *Eco-tourism in Chernivtsi region: current state and functioning prospects.* The article tackles the issue of the eco-tourism functioning in Chernivtsi region. We introduced the spatial analysis of private estates, outlined the problem of spatial arrangement of private estates, and delivered the outline of the current development cluster of eco-tourism formation.

Keywords: eco-tourism, cluster analysis of eco-tourism.

Поступила в редакцию 01.02.2014 г.